

Universiteit
Leiden
The Netherlands

**"Enfin, die werkt zal eten, en daarom maar vol ijver door" Brouwers
Fabriek van Aarden Vaatwerk 1901-1905**

Koopman, E.K.

Citation

Koopman, E. K. (2024, October 23). "*Enfin, die werkt zal eten, en daarom maar vol ijver door*": *Brouwers Fabriek van Aarden Vaatwerk 1901-1905*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4107107>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4107107>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

“Enfin die werkt zal eten, en daarom maar vol ijver door”

Brouwers Fabriek van Aarden Vaatwerk 1901-1905

Proefschrift

Ter verkrijging van

de graad van doctor aan de Universiteit Leiden,

op gezag van rector magnificus prof. dr. ir. H. Bijl,

volgens besluit van het college voor promoties

te verdedigen op woensdag 23 oktober 2024

klokke 11.30 uur

door Eildert Klaas Koopman

Promotores: Prof. dr. Reinier Baarsen

Prof. dr. Titus Eliëns

Promotiecommissie: Prof. dr. Stijn Bussels

Prof. dr. Ernst van Alphen

Prof. dr. Sven Dupré (Universiteit Utrecht)

Prof. dr. Arjo Klamer (Erasmus Universiteit Rotterdam)

Dr. Mienke Simon Thomas

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	1
Nieuw onderzoek naar Willem Coenraad Brouwer (1877-1933)	1
Onderzoekskader	7
Opbouw	10
Hoofdstukindeling	11
HOOFDSTUK 1. HISTORIOGRAFIE VAN DE NEDERLANDSE AARDEWERKNIJVERHEID EN DE POSITIONERING VAN DE AARDEWERKFABRIEK VAN W.C. BROUWER	13
Overzichtswerken aardewerknijverheid in Nederland	13
Overzicht geschiedenis aardewerknijverheid in Nederland 1800-1940	14
Aardewerkfabrieken	16
Kunstpottenbakkers	18
Positionering W.C. Brouwer	20
HOOFDSTUK 2. W.C. BROUWER, VAN KUNSTSCHILDER TOT SIERKUNSTENAAR	22
Inleiding	22
Jeugd en opleiding tot kunstenaar	22
Invloeden Cees Verster en H.P. Bremmer	23
Kunstenaarsverenigingen Ars Aemulae en Kunst om de Kunst	26
Atelier J.A. Loebèr jr.	27
Arts and Crafts movement	28
Johan Bartholomeus Smits (1874-1944)	30
Keuze-Tentoonstelling Moderne Kunstnijverheid (1897)	31

Versierende en constructief versierende richting	33
Leidsche Drukkers	35
Ontwikkeling tot sierkunstenaar	38
Ontwikkeling tot keramist	39
Versieringstechnieken op aardewerk	42
Inspiratiebronnen voor versiering	47
Lezing bij Architectura et Amicitia	50
Artistieke visie als keramist	53
Geduchte concurrentie	54
Nieuw begin	57
HOOFDSTUK 3 VREDELUST, FABRIEK VAN AARDEN VAATWERK	60
Inleiding	60
Vredelust	61
Taakverdeling	64
Klei	67
Glazuur	70
Stoken	72
Brand en wederopbouw	74
Brandstoffen	78
Transport	81
Emballage	84
Eerste klanten: kunsthandel en particulieren	86
Aardewerk voor de levensmiddelenindustrie	88

Verkoopcondities	89
Productinformatie voor de klant: schetsen, modelnummers, foto's en prijscouranten	90
Jong Hollands Huis, Breda	96
Atelier Vredelust	97
Weef- en vlechtwerk	102
HOOFDSTUK 4. ACHTERGRONDEN BIJ TOTSTANDKOMING VAN VOORWERPEN	105
Inleiding	105
Modellen, decoraties en kleurstellingen	105
Uitvoering ontwerpen van derden	109
Auteursrecht	112
Versierd en onversierd	115
Leidse musea: inspiratiebron voor nieuwe ontwerpen	116
Huishoudelijke gebruiksartikelen	121
Spreukborden	126
Conclusie	139
HOOFDSTUK 5. TENTOONSTELLINGEN VAN KUNST EN NIJVERHEID: 1901-1905	140
Inleiding	140
Volkshuizen en kunstverenigingen	141
Esposizione Internazionale d'Arte Decorativa Moderna, Turijn, mei-november 1902	146
Arti et Industriae en De Lakenhal, november 1902 - maart 1903	157
13de Jaarlijkse tentoonstelling Vereeniging Sint-Lucas, Amsterdam, 10 mei - 15 juni 1903	158
Holländische Kunstaussstellung Krefeld, 20 mei – 2 Augustus 1903	162
Tentoonstelling van Nijverheid en Kunst-Industrie in Groningen, 15 juni-15 Augustus 1903	168

Tentoonstelling van Toegepaste Moderne Kunst, Arnhem, 22 augustus-1 oktober 1903	174
Dutch Exhibition in Whitechapel Art Gallery, London, 30 maart- 10 mei 1904	179
Internationale Kunst und Gartenbau Ausstellung, Düsseldorf, 1 mei – 23 oktober 1904	181
Grosse Kunstausstellung, Dresden, 1 mei-eind oktober 1904	188
Tentoonstelling Arti et Industiae te Den Haag, 1 Augustus-25 september 1904	190
Bussumsche Tuinbouwtentoonstelling, 5 tot 7 augustus 1904	194
Wereldtentoonstellingen te St. Louis (1904) en Luik (1905)	195
Conclusie	196
HOOFDSTUK 6. KLANTEN EN MARKETINGSTRATEGIEËN	199
Inleiding	199
Den Haag	200
Amsterdam	205
Leiden	213
Rotterdam	216
Schiedam	219
Dordrecht en Middelburg	220
Utrecht	222
Arnhem	224
Zwolle, Deventer en Kampen	226
Zutphen	228
Haarlem	231
Breda	236
Den Bosch	238

Bussum, Laren en Hilversum	239
Groningen	245
Leeuwarden	249
Badplaatsen aan de Noordzee	250
Verkooppunten in het buitenland	253
Conclusie	255
HOOFDSTUK 7. BOUWKERAMIEK	259
Inleiding	259
Muurtegels	260
Naamloze Vennootschap Fabriek van Brouwer's Aardewerk	265
Bouwbeeldwerk en tuinaardewerk	268
Terracotta	273
Het Vredespaleis	274
Decoratie	279
Uitvoering	281
Hugo van Poelgeest (1879-1954)	283
Betonvulling	284
Vertragingen	285
Aanvullende opdrachten	286
Kritiek	289
Publiciteit	289
Kunstenaar en fabrikant	295
Conclusie	296

SAMENVATTING EN CONCLUSIE	298
SUMMARY AND CONCLUSION	304
Geraadpleegde literatuur en online bronnen	311
Artikelen	316
Online bronnen	322
Geraadpleegde archieven	324
Gebruikte afkortingen	325
Register van namen en bedrijven	327
Curriculum vitae	339
Woord van dank	340
Bijlage 1. P.J.W.J. van de Burgh, 'De aardewerkfabriek van Brouwer te Leiderdorp', in: <i>De Groene Amsterdammer</i> 26, nr. 1322, 26 oktober 1902.	341
Bijlage 2. Schetsen 200 modelnummers, kopieboek 2, medio 1904	342
Bijlage 3. Verkooppunten Brouwers Aardewerk in Nederland 1901-1905	346